

Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta 20.4.2020 / Hallituksen esitys (51/2020 vp) eduskunnalle laiksi koronavirusepidemian vuoksi palkatta työstä poissa olevalle maksettavasta väliaikaisesta tuesta

Kansaneläkelaitoksen asiantuntijalausunto

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta (Kela) lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi koronavirusepidemian vuoksi palkatta työstä poissa olevalle maksettavasta väliaikaisesta tuesta (*väliaikainen epidemiatuki*). Muutos olisi väliaikainen ja sillä tuettaisiin hallituksen suosituksia noudattaneiden palkatta töistä pois jääneiden työ- tai virkasuhteessa olevien henkilöiden toimeentulon turvaamista COVID 19 –pandemiasta johtuvien poikkeusolojen aikana.

Lakia sovellettaisiin määräajaksi ajalla 16.3.2020-31.8.2020.

Kela on ollut tiiviisti mukana hallituksen esityksen valmistelussa ja kannattaa esitystä väliaikaisesta epidemiatuesta.

Väliaikaisen epidemiatuen hakijan selvitys palkattomasta vapaasta

Väliaikaisen epidemiatuen hakijan tulisi tukea hakiessaan esittää työnantajan todistus palkattomasta vapaasta lapsen hoidon tai karanteenia vastaavissa olosuhteissa olon vuoksi. Vain työnantaja voi antaa todistuksen siitä, miltä ajalta työntekijän kanssa on sovittu em. syystä toteutuvasta palkattomasta vapaasta. **Näin ollen Kela tekee ratkaisun väliaikaisesta epidemiatuesta pääsääntöisesti työnantajan todistuksen perusteella.** Todistuksesta tulee käydä ilmi aika, jona työntekijä on ollut palkattomalla vapaalla ja se, että palkaton vapaa johtuu nimenomaisesti meneillään olevasta koronatilanteesta.

Työnantajan todistus palkattomasta vapaasta riittää todistamaan myös sen, että tuen hakijalla on Suomessa voimassa oleva työ- tai virkasuhde. Työ- tai virkasuhteen alkamisajankohdalla ja sillä, kuinka kauan aikaa se on ollut voimassa, ei olisi merkitystä.

Väliaikaisen epidemiatuen vaikutukset muihin etuuksiin

Koska väliaikaisen epidemiatuen tarkoituksena on hallituksen esityksen mukaan korvata nimenomaisesti ansionmenetystä, olisi tuen saajalla oikeus saada edelleen sellaisia etuuksia ja korvauksia, mitä hän sai myös palkkaa työssä saadessaan. **Näin ollen, jos hakija on saanut esimerkiksi opintotuetta, tapaturmavakuutuskorvausta aiemman työn perusteella, eläkettä Suomesta taikka ulkomailta, ei näiden saaminen estäisi väliaikaisen epidemiatuen myöntämistä ja maksamista.** Tukeen ei

kuitenkaan ole oikeutta, mikäli hakija saa ansionmenetyksen korvausta palkattoman vapaan ajalta **tämän työ- tai virkasuhteen perusteella** jonkin muun lain, esimerkiksi tartuntatautilain (1227/2016) nojalla.

Epidemiatuen piiriin kuuluva henkilö ei voi saada työttömyysetuutta, koska hän ei pääsääntöisesti ole työtön. Lomautettu työntekijä ei ole oikeutettu epidemiatukeen vaan hänen tulee hakeutua työttömäksi työnhakijaksi ja hakea työttömyysturvaa.

Väliaikainen epidemiatuki olisi toimeentulotukilain mukaiseen toimeentulotukeen nähden nähden ensisijainen etuus, jonka suhteen toimitaan lähtökohtaisesti samojen periaatteiden mukaan, kuin muiden käytettävissä olevien etuuksien osalta. **Väliaikainen epidemiatuki vähentää tarvetta turvautua perustoimeentulotukeen palkattomalta ajalta.** Tuki huomioidaan perheen käytettävissä olevana tulona silloin, kun se tosiasiaa on heidän käytettävissään. Mikäli toimeentulotukea myönnettäessä on tiedossa, että hakija voi olla tähän epidemiatukeen oikeutettu, häntä ohjeistetaan epidemiatuen hakemiseen. **Jos toimeentulotukea on jo ehditty myöntää samalle ajalle, jolle myös väliaikaista epidemiatukea myönnetään, ei takautuvasti muutettaisi asiakkaille annettuja toimeentulotuen päätöksiä.**

Väliaikainen epidemiatuki otettaisiin yleisessä asumistuessa tulona huomioon yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaisesti. Epidemiatuki olisi tulona huomioon otettava myös lasten hoidon tuen hoitolisässä sekä opintotuen vuositulovalvonnassa.

Vaikutukset Kelan toimintaan

Asiakkaiden toimeentulon turvaaminen väliaikaisella epidemiatuella koronavirusepidemian aikana on Kelalle uusi tehtävä. On arvioitu, että väliaikaisen etuuden piiriin tulisi n. 60 000 henkilöä (50 000 lasten vanhempaa/huoltajaa ja 10 000 ulkomailta Suomeen saapuvaa henkilöä). Pääosa etuuden hakemuksista tulisi käsitellä hyvin lyhyen ajan sisällä. Tuen saajien joukkoa on kuitenkin hyvin vaikea etukäteen määritellä, koska ei tiedetä tarkalleen, kuinka moni vanhempi on ottanut lapsensa pois päiväkodista tai koulusta taikka kuinka moni lapsensa pois koulusta ja päiväkodista otta-neista pystyy tekemään etätöitä ja saa palkkaa samaan aikaan. Vaikutusta myöskään siihen, kuinka moni vanhempi tulee ottamaan lapsensa pois koulusta taikka päiväkodista, mikäli hallituksen esitys väliaikaisesta epidemiatuesta hyväksytään, ei voida tietää.

Muutos tulee lisäämään ratkaisutyön ja asiakaspalvelun osalta Kelan työmäärää. Kelalla on valmius toimeenpanna lainsäädäntö ja aloittaa ratkaisutyö heti sen jälkeen, kun hallituksen esitys on hyväksytty ja laki vahvistettu. Hallituksen esitykseen esitetty 3 miljoonan euron lisärahoitus Kelan toimeenpanokustannusten osalta on arvioitu valmistelun aikana riittäväksi ja sen pohjalta suunnittelutyön ja toimeenpanon osalta on mahdollista

edetä. Ratkaisujen käsittelyyn tarvittavan lisäresurssin määrää on kuitenkin ollut vaikea arvioida etukäteen. Lisäksi jos väliaikainen epidemiatuki lisää kotiin jäävien vanhempien määrää, lisää se toimeenpanon resurssitarvetta.

Toimeenpanon näkökulmasta valmistelutyötä on tarvittavien järjestelmämuutosten, ohjeistuksen ja koulutusten sekä asiakaspalveluun liittyvät toimenpiteiden osalta tehty ja ratkaisutyö voi alkaa välittömästi lain vahvistuksen jälkeen 30.4.2020 alkaen.

Mahdollisimman suoraviivainen ja työnantajan antamaan todistukseen nojautuva ratkaisutoiminta on etukäteen arvioiden suhteellisen selkeää. Suurin osa tilanteista on todennäköisesti lasta hoitamaan jääneen vanhemman pidempiaikainen poissaolo töistä. Tällöin erityisten tilanteiden selvittely sekä jatkuvat muutokset tuen hakijoiden tilanteessa ovat vähäisiä. Luonnollisesti syvällisempää selvittelyä edellyttäviä tapauksia tulee joka tapauksessa eteen ja ne pyritään ratkaisemaan mahdollisimman joustavasti.

Väliaikaista epidemiatukea myönnettäisiin ja maksettaisiin takautuvasti aikaisintaan 16.3.2020 alkaen, jolloin hallituksen suositukset tulivat voimaan. Tukea voitaisiin myöntää jaksoissa ja päivänkin ajalta, mikä aiheuttaa monissa tilanteissa erilaisten työsuhteiden ja työnantajan ja työntekijän välillä sovittujen palkattomien jaksojen osalta sen, että saman asiakkaan asia voi tulla toistuvasti tai moneen kertaan käsiteltäväksi. Kela valmistelee asiaa siten, että hakemusten käsittely olisi mahdollisimman sujuvaa ja asiakkaalle helppoa.

Marjukka Turunen

Johtava asiantuntija